

Muradova P.H

AMEA, İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu
 pirdas.davudova@gmail.com,

İKT-NİN TƏTBİQİ İLƏ FƏRDLƏRİN AZƏRBAYCAN DİLİ BİLİKLƏRİNİN QIYMƏTLƏNDİRİLMƏSİNƏ DAİR BƏZİ YANAŞMALAR

Məqalədə Azərbaycan dilinin mövcud vəziyyəti və problemləri araşdırılıb. Müasir Azərbaycan dilinin tədrisi, öyrədilməsi və qiymətləndirilməsi məsələləri təhlil edilmişdir. Azərbaycan dilinin tədrisinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılmasında İKT-nin rolunun və tətbiqinin üstünlükləri verilmişdir. Azərbaycan dilinin tədrisi üçün xarici təcrübədən yararlanmağın zəruriliyi əsaslandırılmışdır. Araşdırmalar nəticəsində, uzun illər aparılan tədqiqatların nəticəsi olan, Avropa təcrübəsində qəbul edilən və 40-dan çox ölkədə tərcümə edilərək istifadə olunan “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu”ndan yararlanaraq Azərbaycan dilinin öyrədilməsi, öyrənilməsi və qiymətləndirilməsi üçün bəzi yanaşmalar təklif olunmuşdur.

Açar sözlər: Azərbaycan dilinin tədrisi, qiymətləndirilməsi, dildə 4 bacarıq, CEFR, İKT.

Giriş

Bu gün mövcud olan dillərin və mədəniyyətlərin hər biri yalnız mənsub olduqları xalqın nümayəndələri üçün deyil, bütövlükdə bəşəriyyət üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. III–VII əsrlərdə Azərbaycan dilinin təşəkkülü başlamış və bu proses VII–VIII əsrlərdə başa çatmışdır. XI əsrdə Azərbaycan dili Qafqazda və qonşu ölkələrdə geniş yayılmışdır. Yerli əhalinin əsas dili olan Azərbaycan dili XI əsrin ortalarında oğuz tayfaları dilinin güclü təsiri altında tam şəkildə formalaşmışdır. Artıq XII əsrdə ədəbi Azərbaycan dili təşəkkül tapmışdır. Şairlər fars və ərəb dilləri ilə yanaşı bu dildə də əsərlər yazırdılar.

Elmi ədəbiyyatda akademik Nizami Cəfərov “Azərbaycan türkcəsinin milliləşməsi tarixi” əsərində XI–XII əsrlərdən başlayaraq Azərbaycanda meydana çıxan möhtəşəm türk dövlətlərində rəsmi dil kimi ərəb, fars dilləri ilə yanaşı, Azərbaycan dilindən də istifadə olunduğunu xüsusilə vurğulayır [1].

Azərbaycan dilçilik elmi isə XX əsrdə sürətli inkişaf etməyə başlamış, həm nəzəri dilçilik, həm də tətbiqi dilçilik mürəkkəb sosial-iqtisadi və siyasi-mədəni şəraitdə formalaşmışdır [1].

Tarixə nəzər salsaq, sərhədlərin yavaş-yavaş aradan götürüldüyü dünyada insanların qarşısında duran əsas maneə dildir. Dil baryerinin aradan qaldırılması üçün əsas çıxış yolu həm dünyada xüsusi çəkisi olan xarici dilləri yaxşı öyrənmək, həm də öz ana dilimizi layiqli formada tanıtmaktır. İnformasiya-kommunikasiya texnologiyalarının (İKT) sürətli inkişaf etməsinin təsiri ilə qloballaşan dünyada iqtisadiyyatın, mədəniyyətin, elm və texnologiyanın əldə etdiyi uğurların fonunda dil ən mühüm ünsiyyət vasitəsi kimi öncüllüyünü qoruyub saxlaya bilər.

Bütün dillərdə olduğu kimi Azərbaycan ədəbi dili də özünəməxsus norma və üslublara sahibdir. Bildiyimiz kimi dil daim dəyişən və inkişaf edəndir. Bu proses həm müsbət, həm mənfi xüsusiyyətlərə malikdir. Qloballaşma dövründə elm və texnikanın inkişafı yeni sözlərin yaranmasına və dilin zənginləşməsinə təsir edir. Bəzən isə ədəbi dil normalarının pozulmalarına gətirib çıxarır. Məqalədə ədəbi dil qaydaları və üslub normalarının pozulması səbəbləri, dilin öyrədilməsi və qiymətləndirilməsi məsələləri araşdırılmışdır. Həmçinin əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin öyrədilməsi, ümumiyyətlə, İKT-nin tətbiqi ilə Azərbaycan dili biliklərinin qiymətləndirilməsi, sertifikatlaşdırılması ilə əlaqədar təkliflər verilmişdir.

Dil biliklərinin öyrənilməsi və qiymətləndirilməsində Avropa təcrübəsi

XX əsrin II yarısında Avropada xarici dillərin öyrənilməsi və plurinqualizm, yəni, çoxdillilik konsepsiyaları ilə bağlı yaranan digər problemlər onların həlli məsələlərinin ortaya çıxmasına təkan vermişdir. Artıq, Avropada xarici dillərin yalnız tədrisi ilə deyil, eyni zamanda, bu dil

biliklərinin qiymətləndirilməsi məsələlərinə də diqqət yetirilməyə başlandı. 1970-ci illərdə Avropa Şurasının dəstəyi ilə dil biliklərinin səviyyələri üzrə araşdırılmasına təkan verilmiş və 20 illik araşdırmalar nəticəsində 1990-cı ildə Avropa Şurasında dillərin öyrənilməsi, tədrisi və qiymətləndirilməsi (learning, teaching and assesment) üçün ümumi tövsiyələr toplusunun hazırlanmasına qərar verildi [2].

Beləliklə, 1991-ci ildə Avropa Şurası İsveçrədə böyük bir simpozium keçirərək hər hansı bir dilin qiymətləndirilməsi üçün istifadə oluna bilən universal proqram, yəni, “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu”-nın (CEFR- Common European Framework of References for languages) tərtib edilməsi ideyasını irəli sürmüşdür.

1992-ci ildə Avropa Şurasının, ALTE Assosiasiyasının (The Association of Language Testers in Europe) və İsveçrə Milli Elm Fondunun dəstəyi ilə elmi işçi qrupu yaradıldı və bu tədqiqat qrupunun məqsədi dil biliklərinin təsvirini ölçən standart sistemi yaratmaq və onu inkişaf etdirmək idi [2].

Nəticədə, tədqiqat qrupu “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu” – CEFR adı altında dil bilik və bacarıqlarının səviyyəsini ölçən sistemləşdirilmiş bir tövsiyələr toplusu yaratmışdır. Bu sənədin ilkin variantı 1996-cı ilin sonunda Avropa Şurasına daxil olan ölkələrin mütəxəssislərinə təqdim edilmiş və yenidən bu məsələyə baxılmışdır. 1997-ci ilin aprelində Strasburqda keçirilən konfransda CEFR-in son variantı təqdim olunmuşdur [2].

Nəhayət, 2000-ci il üçün bu lahiyənin pilot versiyası hazırlanmış və 2001-ci ilin yanvarında Avropa Şurasının və Kembric Universitetinin dəstəyi ilə son rəsmi variantı çap olunmuşdur [3]. “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu” Avropa Şurasının iki rəsmi dili – ingilis (Kembric Universiteti nəşriyyatı) və fransız (Didier nəşriyyatı) dillərində çap olunmuşdur.

Çap olunduğu ilk gündən CEFR təkcə Avropada deyil, dünyanın bir çox ölkələrində dillərin tədrisində (Asiya və Amerika) mühüm rol oynamağa başlamışdır. O, demək olar ki, dünyanın 40-a yaxın dilinə tərcümə olunmuşdur. Beləliklə, CEFR dil biliklərinin tədrisi və qiymətləndirilməsi üçün qəbul olunmuş beynəlxalq standartla çevrilmişdir [4].

“Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu” dil qabiliyyətini 6 ballıq, yəni yeni başlayanlar üçün A1-dən, dili mənimsəyənlər üçün C2-yə kimi ölçərək hər bir dil öyrənənin səviyyəsini təsvir edən və beynəlxalq standart kimi qəbul edilən ölçüdür [5].

“Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu”nda dil öyrənənlərə öyrənilən dildə ünsiyyət qurmaq və dildən səmərəli istifadə etmək üçün nə etməli və hansı bilik və bacarıqları inkişaf etdirməli olduqlarının hərtərəfli şəkildə təsviri verilir. Təsvir, həmçinin dilin qurulduğu mədəni konteksti də əhatə edir. Tövsiyələr toplusu öyrənənin tədrisin hər bir mərhələsində qazandığı biliklərin səviyyəsini müəyyənləşdirməyə imkan yaradır [4].

Ümumavropa tövsiyələr toplusu Avropanın müxtəlif təhsil sistemlərində müasir dil sahəsində işləyən mütəxəssislər arasında olan maneələri aradan qaldırmaq üçün nəzərdə tutulmuşdur. Ümumiyyətlə, CEFR çoxdilliliyin inkişafı və tədrisi üçün özündə əsas məqsədləri daşıyan dəstək sistemidir:

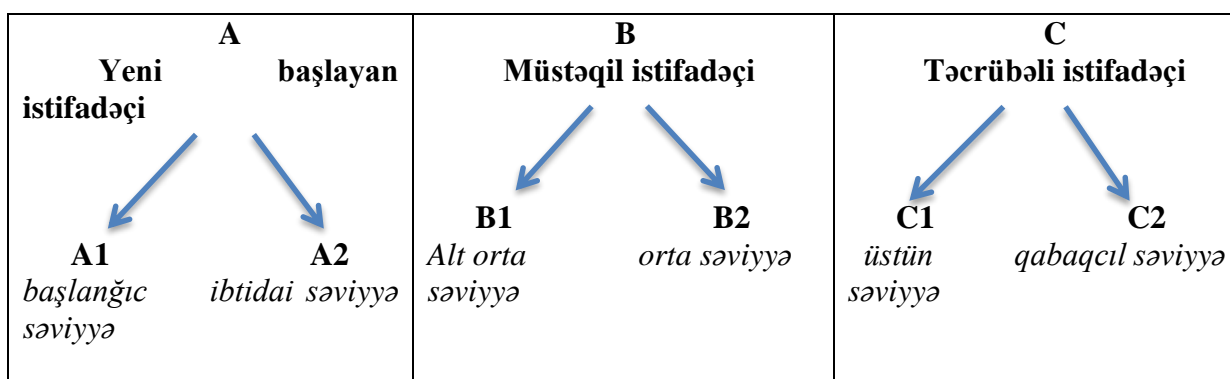
- Avropada dil mütəxəssislərinin təhsil proqramları, tədris planları, testlər, dərsliklərin və s. lahiyələndirilməsi və təkmilləşdirilməsi üçün ümumi baza ilə təmin etmək;
- Avropada ünsiyyət zamanı müxtəlif təhsil sistemlərinin olmasından irəli gələn maneələrin aradan qaldırılmasına kömək etmək;
- dilin tədrisi üçün məzmunlarını inkişaf etdirmək, yeniləmək və öyrənənlərin yaşına, maraq dairələrinə və ehtiyaclarına uyğunlaşdırılmış “edə bilər” (can do) təsvirləri müəyyən etmək;
- müxtəlif dillərin müəllimləri arasında pedaqoji təhsili və əməkdaşlığı dəstəkləmək;
- öyrənmə prosesinin hər bir mərhələsində dil öyrənənin irəliləyişlərini müəyyənləşdirmək üçün bilik səviyyələrini yoxlamaq [4].

CEFR-in özəlliyi ondan ibarətdir ki, sistemləşdirilmiş tövsiyələr toplusu yaradılarkən müəyyən bir dil nəzərdə tutulmamışdır. Yəni o, konkret bir dilə məxsus qaydalar toplusu deyildir.

Ümumiyyətlə, CEFR nə normativ, nə də doqmatik dəyərləri və qanunları olan bir sistemdir. Demək olar ki, xarici dilin tədrisində yeni bir yanaşmadır [4].

Bəlkə də, CEFR-in dəyərli olmasına səbəb onun perspektiv olaraq deyil, evristik olaraq istifadə olunmasıdır. Başqa sözlə desək, CEFR nə ediləcəyi və necə edəcəyi haqqında məlumat vermir, yəni bu yeni metod deyil, burada illərin təcrübəsinə əsaslanan müxtəlif metodik variantlar barədə fikirlər təklif toplusu əsasında formalaşan proqramdır. Eyni zamanda hər bir dilçi aldığı məlumatı öz təcrübəsi, dilin xüsusiyyətləri ilə uyğunlaşdıraraq öz metod və təkliflərini işləyir. Təvsiyələr toplusu əsasında müəyyən qrup dillərin xüsusiyyətlərinə və ehtiyaclarına cavab verən tədris planları əldə etmək mümkündür [6].

CEFR dil fəaliyyətini 4 növə ayırır: informasiyanın qəbulu (dinləmə və oxu), istehsalı (danışmaq və yazı), qarşılıqlı əlaqə (danışmaq və yazı) və vasitəçilik (tərcümə). CEFR informasiyanın qəbulu, istehsalı, qarşılıqlı əlaqə və bəzi qabiliyyətləri (oxuma, anlama, yazma və danışmaq) nəzərə alaraq, hər səviyyədə istifadəçinin bacarıqlarını müəyyən etmək üçün “edə bilər” təsvirlərini istifadə edərək, üç əsas olmaqla altı ümumi dil səviyyəsini (A1, A2, B1, B2, C1, C2) müəyyən etmişdir. Şəkil 1-də təvsiyələr toplusuna əsaslanan dil səviyyə bölgüsü verilmişdir [4].

Şəkil 1. CEFR-in 3 əsas olmaqla 6 ümumi dil səviyyəsinin sxemi

Məsələn, hər hansı bir xarici dili öyrənən şəxs yazma və oxumada orta (intermediate) səviyyədədirsə, anlama və danışmada aşağı (elementary) səviyyədə ola bilər. CEFR-in bu cür bölgü aparmasının digər məqsədi həmin dili öyrənən şəxsin hansı auditoriyaya məxsus olması və ya məqsədinin nə olmasını müəyyənləşdirməkdir. Daha aydın desək, dil öyrənən şəxsin tələblərinə uyğun, yəni viza əldə etmək, ali təhsil almaq və ya peşəkar iş təcrübəsi qazanmaq məqsədindən asılı olaraq səviyyələrə ayırır. Hər üç qrupda dil biliklərinin səviyyəsinin tələbi eyni deyildir.

Bütün səviyyələrin təsviri bacarıqlar əsasında qurulmuşdur və aşağıda cədvəldə verildiyi kimi “edə bilər” (“can do” statements) təsvirləri ilə göstərilmişdir.

Bu bacarıq təsvirləri kommunikativ məqsəd daşıyır və sahib olduğu linqvistik biliklərlə nə edə biləcəyini aydınlaşdıran praktik yanaşmadır. Bu eyni zamanda dili öyrənərkən, irəliləyişləri izləməyə imkan verir [4, 7]. Cədvəl 1-də CEFR üzrə səviyyələrin ümumi xarakteristikası verilmişdir [4].

CEFR-in metodik mesajı hər hansı dili mənimsəyərkən dilin real həyatda istifadəsinə imkan verməyə yönəlmişdir. Beləliklə, yuxarıda təklif olunan meyarlar real həyatda ünsiyyət qabiliyyətini qiymətləndirmək üçündür.

Ümumiyyətlə, nəticələr göstərdi ki, Avropada CEFR-in dil təhsilinə böyük təsiri vardır. Bəzi ölkələrdə “Ümumavropa dilləri üçün təvsiyələr toplusu” hər iki strategiyanın dil siyasətinə və praktiki tədris materiallarının inkişafına təsir göstərmişdir.

Cədvəl 1. CEFR üzrə səviyyələrin ümumi xarakteristikası: Avropa Şurası tərəfindən hazırlanmış qlobal bölgü

yeni başlayan istifadəçi	A1- Başlangıç səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> Günlük istifadə olunan tanış və sadə ifadələri istifadə edə və eyni zamanda anlaya bilir. Özünü və başqalarını təqdim edə bilər və harada yaşadığı, tanıdığı insanlar və sahib olduğu bəzi əşyalar haqqında sual cavab edə bilər. Sadə ünsiyyət qura bilər, əgər qarşısındakı yavaş və düzgün danışarsa və köməkçi olarsa.
	A2- İbtidai səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> Yaxın əlaqəli tez-tez istifadə olunan ifadələri və cümlələri (məsələn, ailə haqqında, alış-veriş, harada olduğu haqqında məlumat vermək) başa düşə bilər. Tələb olunan gündəlik və sadə mövzularda danışa bilər, məlum olan və rutin məsələlərin birbaşa informasiya bölgüsünü apara bilər. Ətrafda gördüklərini izah edə və həmin anda baş verən hadisələri müzakirə edə bilər.
Müstəqil istifadəçi	B1- Alt -orta səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> İşdə, məktəbdə, asudə vaxtlarında müntəzəm olaraq rast olunan standart və tanış olan mövzuları başa düşə bilər. Danışılan dilin aid olduğu ərazidə səyahətdə olarkən yarana biləcək bütün ehtimallarla başa çıxma bilər. Şəxsi marağı olan və tanış mövzularla əlaqəli mətnlər qura bilər. Şəxsi təcrübə və hadisə, xəyallarını, ümid və həvəslərini izah edə və qısa formada fikir və planların səbəb və izahlarını verə bilər.
	B2- Orta səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> Konkret və abstrakt mövzulu mürəkkəb mətnlərin əsas ideyasını başa düşür, o cümlədən öz sahələri üzrə müzakirələr apara bilər. Çətinlik çəkmədən müəyyən dərəcədə təbii və axıcı dillə ana dilində danışan biriylə qarşılıqlı əlaqə qura bilər. Müxtəlif mövzularda ətraflı və aydın şəkildə özünü ifadə edə və aktual məsələlərin əlverişli və əlverişsiz tərəflərini ortaya çıxararaq öz fikirlərini bildirə bilər.
Təcrübəli istifadəçi	C1- Üstün səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> Müxtəlif mövzulu uzun və qarışıq mətnləri və mətnlərdəki gizli və dolaşq fikirləri başa düşə bilər. İstənilən ifadələri çətinlik çəkmədən sərbəst və təbii şəkildə ifadə edə bilər. Dili akademik və peşəkar məqsədlər üçün və gündəlik həyatda çevik, effektiv şəkildə istifadə edə bilər. Mürəkkəb və qarışıq mövzular üzərində aydın və ətraflı əlaqəli mətnlər qura bilər.
	C2- İnkişaf etmiş (qabaqcıl) səviyyə	<ul style="list-style-type: none"> Faktiki olaraq eşitdiyi və oxuduğu hər şeyi başa düşə bilər Müxtəlif şifahi və yazılı mənbələrdən aldığı məlumatları cəmləşdirir və bu mənbələrə əsaslanan mövzulara arqumentlər gətirir və ardıcıl təqdimatlar hazırlaya bilər. Daha mürəkkəb vəziyyətlərdə sərbəst və dəqiqliklə, daha incə çalardan istifadə edərək özünü ifadə edə bilər.

Digər ölkələrdə tövsiyələr toplusu tədris planlarının və qiymətləndirmə sisteminin işlənməsində mühüm rol oynamışdır. Bəzi ölkələr isə həm dilin tədrisi məsələlərində, həm yeni

dərs vəsaitlərinin hazırlanmasında, həm də dil biliklərinin qiymətləndirmə meyarlarının işlənməsində “Ümumavropa dilləri üçün ortaq tövsiyələr toplusu”nın bütün imkanlarından istifadə etməyə çalışmışlar [8].

Məsələn, Birləşmiş Krallıqda yaşamaq üçün viza və miqrasiya xidmətinə müraciət etdikdə tələb olunan şərtlərdən biri IELTS-i təsdiq edən sənəddir. IELTS (International English Language Testing System - Beynəlxalq İngilis Dili Test Sistemi) təhsil almaq, miqrasiya etmək və işləmək üçün yüksək səviyyəli ingilis dili testidir. IELTS-in iki növü var: ümumi və akademik IELTS. Ümumi IELTS imtahanı orta məktəbdə təhsil almaq, iş təcrübəsi qazanmaq, təlim proqramları və ya yaşayış məqsədilə qeydiyyatdan keçənlər üçün nəzərdə tutulmuşdur. Akademik IELTS isə ali təhsil almaq və peşəkar işlərdə işləmək istəyənlər üçün nəzərdə tutulmuş səviyyə imtahanıdır. Bu hər iki növ imtahan sistemi 4 bacarıq: oxumaq, dinləmək, yazmaq və danışmaq üzərində qurulmuşdur. IELTS-i miqrasiya üçün tələb edən ölkələr sırasına Birləşmiş Krallıq, Avstraliya, Yeni Zelandiya və Kanada daxildir. Akademik IELTS ABŞ-ın, Kanadanın, Birləşmiş Krallıqların, Avstraliyanın, hətta ana dili ingilis dili olmayan ölkələrin (Belçika, Finlandiya, Almaniya, Fransa, Yaponiya, Çin, Koreya və s.) tanınmış universitetlərinə qəbul zamanı tələb olunan şərtlərdən biridir [9].

Ümumiyyətlə, bir çox dillər üzrə imtahan test sistemlərini misal göstərmək olar, məsələn, TOEFL (ingilis), ESOL (ingilis), DaF (alman), CCE (çex dili), TOCFL (Çin dili), TPKİ (rus), TYS (türk dili) və s. Artıq dünyanın demək olar ki, bütün inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələrində bu sistem tətbiq olunur [10].

Azərbaycan Respublikasında xarici dil biliklərinin qiymətləndirilməsi üçün dünyada tanınan beynəlxalq səviyyə imtahanları təşkil olunur. Hətta, bu dillərin tədrisində xarici təcrübələrə əsaslanan metodika və dərsliklərdən istifadə olunur. Eyni zamanda bir çox sahələrdə xarici dil səviyyəsini göstərən sertifikatlar da tələb olunur.

Azərbaycan dili: mövcud vəziyyət və problemlər

Son illər Azərbaycan təhsil sistemində bir çox islahatlar aparılmış və əldə olunan nəticələrdən ən mühümünü yeni təhsil konsepsiyası olan “Milli Kurrikulum” hesab edilir [11]. Yeni standartlar əsasında formalaşan Təhsilin Konsepsiyası – “Milli Kurrikulum”un ideologiyasında dil şəxsin fəallığına dayanır, bu da cəmiyyət üçün müstəqil inkişaf edən, yaradıcı və azad düşüncə qabiliyyətinə malik şəxsiyyətin formalaşmasına yönəlmişdir. Konsepsiyada deyilir ki, Azərbaycan dilinin praktik öyrənilməsi üçün zəruri fonetik, leksik, qrammatik xüsusiyyətlərin, dil və nitq vahidlərinin məna və intonasiyasının mənimsənilməsi, şüurlu və ifadəli oxuya, nitqin müxtəlif forma və tiplərinə dair bacarıqların, dövlət dili kimi Azərbaycan dilinə hörmət və məhəbbət hissinin formalaşdırılması təmin olunur [11].

Lakin bu gün ölkə vətəndaşlarının Azərbaycan dili biliklərinin dünya standartları əsasında qiymətləndirilməsi aparılırsa, alınan göstəricilər gözlənilməyindən də aşağı ola bilər. Buna təsir edən bir sıra amillər sadalamaq mümkündür. Ən əsas amillərdən biri, bu gün dövlət dilinin Azərbaycan dili olmasına baxmayaraq, təhsil, iş və gündəlik həyatlarda yad dillərə üstünlük verilməsidir. Məsələn, boutique, palace, saloon və s. kimi xaricidilli sözlərdən çox istifadə olunur. Bundan başqa, paytaxt Bakıda və bölgələrdə fəaliyyət göstərən ictimai-iaşə obyektlərinin, ofislərin adlarında, küçə reklamlarında və afişalarda Azərbaycan dilinin normalarının kobud şəkildə pozulmasına rast gəlmək olar. (nümunə göstərmək lazımdır)

Bir çox dövlət və özəl sektorda fəaliyyət göstərən müəssisələrdə əməkdaşların işə qəbulu zamanı sayca daha çox xarici dil biliklərinə üstünlük verilməsi dolayısı ilə öz ana dilimizin əcnəbi dillər tərəfindən sıxışdırılmasına təsir edir.

Qlobal mühitdə Azərbaycan dilinin inkişaf etdirilməsi və beynəlxalq aləmdə tanınması üçün dilin tədrisi ilə əlaqədar müxtəlif yanaşmalar təklif olunur. Əlbəttə ki, bu yanaşmalar daha çox xarici təcrübəyə, xüsusilə, Avropanın aparıcı ölkələrinin ana dilinin tədrisi ilə bağlı təcrübəsinə müraciət etməyi təklif edirlər.

Son illər xarici ölkələrdən Azərbaycana əcnəbilərin miqrasiyası artmışdır. Hər il yüzlərlə xarici ölkə vətəndaşı təhsil almaq, işləmək, ticarət əlaqələri qurmaq və s. üçün ölkəmizə miqrasiya edirlər. Bizim fikrimizcə, Azərbaycanı onlara tanıtmaq və onların cəmiyyətimizə asanlıqla uyğunlaşması, xarici tələbələrin təhsili zamanı dil ilə bağlı problemlərin aradan qaldırılması üçün Azərbaycan dilinin tədrisinin iki istiqamətdə aparılması məqsədyönlüdür. Yəni, Azərbaycan dilinin öyrədilməsinin iki hədəfi mövcuddur:

1. Azərbaycan vətəndaşları (milli tədrisi standartı)
2. Qeyri-azərbaycandilli vətəndaşlar və ya əcnəbilər (xarici ölkələrin vətəndaşları üçün dilin tədrisi standartı).

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” sərəncamında Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin, bu dillə maraqlanan şəxslər üçün əlçatanlığının təmin edilməsi və öyrənilməsinin asanlaşdırılması məsələləri öz əksini tapmışdır [12]. Bu sərəncama əsasən Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabineti tərəfindən “Əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin elektron platforması”nın təsdiq edilməsi barədə sərəncam imzalanmışdır [13].

Əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin tədrisi ilə əlaqədar uğur qazanmış lahiyələrdən biri “Salam Azərbaycan” adlı lahiyə olmuşdur [14]. Göründüyü kimi, Azərbaycan dilinin əcnəbilər üçün tədrisinin genişləndirilməsi üçün tədbirlər həyata keçirilir. Lakin qeyd edildiyi kimi, Azərbaycan dili ilə bağlı məsələlər əcnəbilərə dilimizin tədris olunması ilə bitmir. Eyni zamanda, vətəndaşlarımızın Azərbaycan dilində özlərini sərbəst şəkildə ifadə edə bilməməsi (bu həm sıravı vətəndaş, həm də vəzifəli şəxslər arasında rast gəlinir) dilimizin tədrisinə yenidən nəzər salınmasına, yeni yanaşmaların və xarici təcrübələrin araşdırılmasına tələb yaradır. Təklif olunan yanaşmaların bir çoxu əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin tədris olunmasında öz əksini tapmışdır.

Bundan başqa, dünya təcrübəsinə əsaslanaraq, dilin humanitar elm kimi yox, sosial elm kimi öyrənilməsi təklif olunur. Ümumiyyətlə, dil sosial cəmiyyətin bir hissəsidir, yəni insanla cəmiyyət arasında əlaqə vasitəsidir. Belə ki, sosial cəmiyyətin formalaşmasının əsasında dil durur. Eyni zamanda, dil sosial həyatın və elmin bütün sahələri ilə əlaqədardır. Bu səbəbdən, ilk növbədə, Azərbaycanda dilçilik elmi humanitar elm sahəsi kimi yox, sosial elm sahəsi kimi öyrənilməli, yəni dil ədəbiyyatdan ayrılmalıdır.

Başqa yanaşmada dilin tədrisinin bədii ədəbiyyatdan qaynaqlanan mövzularla deyil, real həyat tələblərinə uyğun şəkildə aparılması təklif olunur. Yəni dilin tədrisi zamanı hər hansı mövzunu izah edərkən istifadə edilən nümunələr şair və yazıçıların əsərləri deyil, real həyat situasiyaları üzərində qurulmalıdır. Çünki istər yazılı, istər şifahi dil bilikləri real həyatın tələblərinə uyğun olmalıdır. Müasir dillərin öyrədilməsində əsas məqsədlərdən biri gənclərin kommunikativ qabiliyyətlərini inkişaf etdirməkdir ki, real həyat vəziyyətlərində dildən səmərəli istifadə edə bilsinlər.

Digər yanaşmada dilin tədrisinin fəlsəfəsinin dəyişdirilməsi, yəni, dərslərdə dilçilik yox, nitq bacarıqlarının tədris olunması təklif olunur. Ümumiyyətlə, dildən istər yazılı, istərsə də, şifahi formada istifadə zamanı formalaşan çətinlik və problemlər dilin düzgün tədris olunmaması və dil biliklərinin qiymətləndirilməməsi ilə əlaqədardır. Cəmiyyətin hər bir üzvü çətinlik çəkmədən başqalarından məlumatı alıb, öz fikrini və düşüncələrini digərlərinə çatdırmaq qabiliyyətinə malik olmaq üçün dörd nitq bacarığına yiyələnməlidir. İnformasiyanın alınması və ötürülməsi yazılı və şifahi formalarda baş verir. Dinləmək və oxumaq ilə məlumat alınır, danışmaq və yazmaq ilə məlumat ötürülür. Beləliklə, dildə ünsiyyət qurarkən dörd nitq bacarığından istifadə olunur: dinləmək, oxumaq, danışmaq və yazmaq. Bu səbəbdən, dilin öyrədilməsi bu dörd nitq bacarığı üzərindən qurulmalıdır [4]. Qərb pedaqoqlarının fikrinə görə, nitqin dörd bacarığına yüksək səviyyədə yiyələnmiş hər bir fərd elmin istənilən sahəsində uğur qazana bilər. Lakin Azərbaycanda dilin tədrisi dil bacarıqlarının öyrədilməsinə deyil, dilçiliyin tədrisinə yönümlüdür.

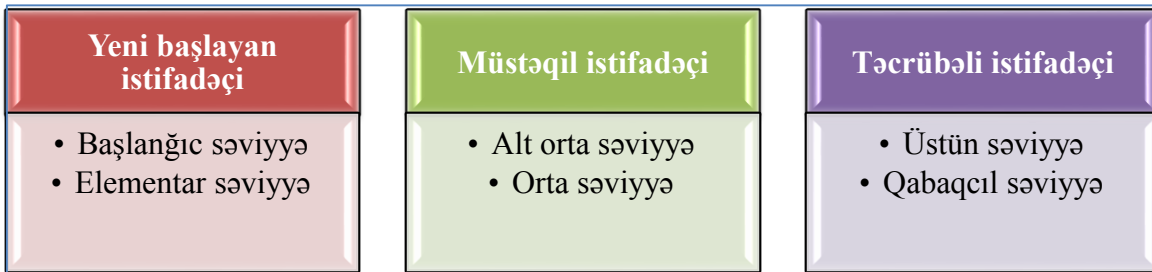
Eyni zamanda, ana dilimizin tədris olunması səviyyələri üzrə aparılırsa, yəni hər yaşın və ya sosial statusunun (şagird, tələbə və s.) tələbinə uyğun olaraq tədris olunarsa, dilin öyrənilməsi daha

asan olar. Bu yanaşmada dilin tədrisinin asandan mürəkkəbə doğru addım-addım aparılması nəzərdə tutulmuşdur. Dilin asandan mürəkkəbə doğru öyrənilməsi dil biliklərinin daha mükəmməl mənimsənilməsində və qalıcı olmasında xüsusi rol oynayır. Başqa sözlə desək, başlanğıc səviyyədən başlayıb mürəkkəbə doğru irəlilədikcə və mərhələlər üzrə dil öyrənən fərdin öz uğurlarını gördükcə, öyrənməyə olan həvəsi və dilə olan marağı daha da artır. Bu səbəbdən, dil biliklərinin səviyyələr üzrə bölgüsünün aparılması təklif olunur. Səviyyə bölgüsü aparıldıqdan sonra hər səviyyəyə uyğun dil biliklərinin təsvirləri müəyyənləşdirilməlidir. Buna Avropa Şurasının tərəfindən hazırlanan “Ümumavropa dilləri üçün tövsiyələr toplusu”nda təklif olunmuş və dünyada qəbul olunmuş dil bilikləri bölgüsünü misal göstərmək olar [4]. Əlbəttə ki, dilin tədrisi üçün nəzərdə tutulmuş dərslik və əlavə dərs vəsaitləri (audio-video dərsələr, xüsusi əlavə proqramlar və s.) hər səviyyənin tələbinə uyğun şəkildə təşkil olunmalıdır.

Onu da qeyd etmək lazımdır ki, respublikada dil ilə bağlı problemlər yalnız onun tədrisi ilə deyil, eyni zamanda, dil biliklərinin qiymətləndirilməsində də mövcuddur. Məsələn, ölkədə hər hansı bir iş üçün müraciət zamanı dili biliklərinə dair bölmədə dörd bacarıq – oxumaq, danışmaq, yazmaq, dinləmək kimi bacarıqları əsasında dil biliklərimiz haqqında informasiya soruşulur. Əksər hallarda bu bölmənin hər dörd bacarığı “əla” qiymətləndirilir. Lakin, bu qiymətləndirməni təsdiq edən heç bir mənbə və ya sənəd göstərilmir. Bizim fikrimizcə, buna səbəb respublikada Azərbaycan dili bilik səviyyəsinin dörd bacarıq əsasında (oxumaq, yazmaq, dinləmək, danışmaq) yoxlanılması üçün hər hansı vasitənin mövcud olmamasıdır. Azərbaycan dilinin tədrisində istifadə olunan dərsliklər və əlavə vəsaitlər dilin dörd bacarığı üzərində qurularsa, dilin qiymətləndirilməsi də bu prinsip üzrə aparıla bilər. Bəzən elə düşünülür ki, əgər bir fərd Azərbaycan dilində danışa və yaza bilirsə, deməli, mükəmməl dil biliklərinə sahibdir. Sosial həyatda bəlkə də belədir. Lakin istər təhsil üçün, istərsə də iş həyatı üçün qoyulan tələblər daha yüksəkdir. Ümumiyyətlə, qiymətləndirmə eyni zamanda tədrisdən kənar sahələrdə dil biliklərinin inkişafı üçün dil öyrənilərdə həvəs, motivasiya və istəyi yüksəltməyə kömək etməlidir.

Dil biliklərinin qiymətləndirilməsində başlıca prinsip yuxarıda qeyd olunduğu kimi, dilin səviyyələr üzrə tədris olunması prinsipinə əsaslanmalıdır. Yəni, qiymətləndirmənin nəticəsində hər bir dil öyrənən fərd hansı səviyyə bölgüsünə aid olduğunu müəyyənləşdirə bilər. Nümunə olaraq, dünyada qəbul olunmuş standart əsasən Azərbaycan dili biliklərinin səviyyələr üzrə bölgüsünü aparsaq, təxminən belə bir nəticə əldə etmək olar (Şəkil 2):

Hər bir şəxsin öz dil biliklərini (4 bacarıq üzrə) qiymətləndirilməsi üçün vahid bir imtahan sistemi yaradılmalıdır. Bu imtahan sistemindən bir çox məqsədlər üçün istifadə etmək mümkündür: ali təhsil almaq üçün qəbul imtahanları zamanı, işə qəbul üçün və s. Ümumiyyətlə, müasir dillərin qiymətləndirilməsində uşaq və gənclərin söz ehtiyatlarının artırılması və həmin sözlərin istifadəsi, sözlərin yazılı və şifahi formada başa düşülməsi, dil biliklərinin inkişafı nəzərdə tutulur.

Şəkil 2. Azərbaycan dili biliklərinin səviyyələr üzrə bölgüsü

Azərbaycan dilinin qiymətləndirilməsi uşaq və gənclərin dinləmək, danışmaq, oxumaq və yazmaq bacarıqlarını inkişaf etdirilməsində və mənimsənilmiş biliklərin sosial cəmiyyətdə tətbiqində mühüm rol oynaya bilər. Bu qiymətləndirmə, dil öyrənənlərin bacarıqlarının dəqiq və səlis şəkildə təhsil, iş və gündəlik həyatlarında tətbiq edə bilmək qabiliyyətlərini özündə əks

etdirir. Azərbaycan dili biliklərinin qiymətləndirilməsindəki digər məsələ imtahan nəticəsini əks etdirən hər hansı bir rəsmi sənəd, yəni dövlət tərəfindən qəbul edilmiş sertifikatın təqdim olunmasıdır. Bütün bu məsələlərin həllində İKT imkanlarından istifadə olunmalıdır. Son dövrlərdə bu istiqamətdə aparılan işlərin arasındakı ən mühüm məsələlərdən biri İKT-nin dilin tədrisinə cəlb olunmasıdır. Dünya təcrübəsi onu göstərir ki, müasir dövrdə istər dilin tədrisində, istərsə də dilin qiymətləndirilməsində İKT-nin imkanları uğurla tətbiq edilə bilər.

Artıq bir çox ölkələrdə bu təcrübədən istifadə olunur. Həmin ölkələrdə istər təhsil almaq, istərsə yaşamaq üçün miqrasiya zamanı, istərsə də işləmək üçün viza əldə etmək istədikdə bu ölkələrin əsas şərtlərindən biri qısa müddət ərzində həmin ölkənin dil biliklərinə yiyələnmək və beynəlxalq səviyyədə tanınan imtahanları (IELTS, TOEFL və s.) verərək sertifikat almaqdır.

Ümumiyyətlə, ölkəmizdə xarici dillərin öyrənilməsi üçün dünyada qəbul olunmuş ən yeni üsullara əsaslanan tədris proqramlarından, dərslər və əlavə vəsaitlərdən istifadə olunur. Nəticə etibarilə, bir çox azərbaycanlı ingilis dili üzrə dünyada qəbul olunmuş IELTS və TOEFL kimi səviyyə imtahanlarının sertifikatlarına sahibdir.

Azərbaycan dilinin tədrisində və təbliğində İKT-nin rolu

Müasir dövrdə İKT-nin geniş şəkildə tətbiqi cəmiyyətin inkişafına təsir göstərən amillərdən biridir. Bu gün, İKT-nin təsir dairəsi yalnız iqtisadi və sosial sahələr deyil, eyni zamanda elm və təhsil sahələrini də əhatə etmişdir. Hazırda müasir təlim metodları ilə yanaşı bu metodları reallaşdırmağa imkan yaradan əlavə vəsaitlər lazımdır ki, bu imkanları yaradan İKT-dir. İlk dəfə İKT-dən XX əsrin 60-cı illərində xarici dilin öyrənilməsi və tədrisi üçün istifadə olunmağa başlanılmışdır [15]. Hətta, ilk dövrlərdən texnologiyaların imkan verdiyi proqram təminatları dillərin öyrənilməsində böyük irəliləyişlərə təkan vermişdir. Ümumiyyətlə, dilçilərə görə tədrisdə İKT-nin ən mühüm nailiyyətləri aşağıdakı kimi göstərilmişdir [16]:

- öyrənmə keyfiyyətinin artırılması;
- dünyada mövcud olan informasiya və biliklərin böyük hissəsinə əlçətərlik imkanı;
- məlumatların qısa zaman müddətində və cəld əldə edilməsi;
- təhsil xərclərinin azaldılması;
- akademik mövzuların və elmi mətnlərin keyfiyyətinin, dəqiqliyinin mükəmməlləşdirilməsi;
- təcrübənin dolaylı yolla yaradılması;
- öyrənməyə marağının yaradılması;
- qavrama imkanlarının artırılması;
- müəllimlərin tələbələrinin bilik və bacarıqlarını qiymətləndirə, eləcə də tələbələrə müvafiq rəylər təqdim edə bilməsi;
- dili öyrənlərə ünsiyyət qurmaq, redaktə etmək, izah etmək və mətni tez və çevik şəkildə hazırlamaq imkanı verir [16].

Azərbaycan dilinin tədrisi ilə bağlı qarşılaşdığımız çətinliklərdən biri də, bu dildə internet resurslarının, elektron və interaktiv dərsliklərin azlığı təşkil etməsidir. Bu gün dil ilə bağlı informasiya əldə etmək üçün tədqiqatçı və ya oxucu, bir çox hallarda fiziki resurslara (kitab, elmi-jurnal) müraciət etməli olur. Elektron məkanda Azərbaycan dili ilə bağlı informasiya azlığı dilin daha asan mənimsənilməsinin qarşısında duran ən böyük əngəllərdən biridir.

Buna görə də Azərbaycan Respublikasında da tədrisdə İKT imkanlarından istifadə etmək üçün müəyyən tədbirlər görülmüş və informasiyalaşdırma geniş vüsət almışdır. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin 2004-cü ildə imzaladığı Sərəncam ilə “Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminat proqramı (2005-2007-ci illər)” təsdiq edilmiş və təhsilin qarşısına yeni və mühüm vəzifələr qoyulmuşdur [17].

Dilin tədrisində İKT-nin tətbiqi digər tədris sahələrində olduğu kimi dilin daha asan mənimsənilməsinə, yəni öyrənmə prosesini asanlaşdırmaqla yüksək nəticələrin əldə olunmasına səbəb olur. Müasir tədris metodları, İKT-dən istifadə dil öyrənlərin dilin mənimsənilməsində

daha yaradıcı olmasına, müzakirə və mühakimə qabiliyyətlərinin formalaşmasına stimül yaradır, eyni zamanda onların təlim prosesinə daha maraqla və həvəslə yanaşmasını təmin edir.

İKT-nin dilin tədrisinə gətirdiyi yeniliklər nəticəsində müəllimin tədris prosesində olan rolu dəyişmişdir. Əvvəllər informasiya mənbəyi yalnız müəllim idisə, indi o, bələdçi rolunu oynayaraq dil öyrənənlərə məlumatı seçmək, əldə etmək, qiymətləndirmək və yadda saxlamaq kimi bacarıqların formalaşmasına kömək edir. Lakin, qeyd olunmalıdır ki, İKT tədrisdə yeni metod deyil, yeni metodları reallaşdırmaq üçün vasitədir. Dilin tədrisində İKT-nin tətbiqi ilə bağlı əsas məqsədləri, vəzifələri, prinsipləri, onların inkişaf yolları və bu sahədə fəaliyyət istiqamətləri, tətbiq olunmalı metod və mexanizmləri daha geniş şəkildə öyrənilməlidir.

Nəticə

Azərbaycan Respublikasında xarici dil biliklərinin qiymətləndirilməsi üçün müəyyən tədbirlər görülsə də, Azərbaycan dil biliklərinin tədrisi və qiymətləndirilməsində vəziyyət ürəkəçən deyil. Dilin tədrisində Avropa təcrübələrinə əsaslanan yeni üsulların öyrənilməsi və tətbiqi üçün işlər aparılmalıdır. Eyni zamanda dildə biliklərin qiymətləndirilməsi üçün yeni meyarların işlənməsi şərtidir. Məqalədə dörd bacarıq əsasında (yazma, oxuma, dinləmə və danışmaq) məsələn, ingilis dili üçün tətbiq olunmuş CEFR kimi Avropa təcrübəsinin nümunəsində “Azərbaycan dili imtahan sistemi”nin yaradılması təklif olunmuşdur. Tədqiqatın məqsədi Avropada formalaşan yalnız dilin tədrisi metodikasının öyrədilməsi deyil, eyni zamanda İKT imkanlarından istifadə edərək dilin tədrisi üçün lazım olan dərsliklər ilə yanaşı, əlavə dərs vəsaitlərinin, dil biliklərinin qiymətləndirilməsi üçün yeni qiymətləndirmə meyarlarını tətbiq etməkdir. Audio-video dərsliklərdən geniş istifadə etməklə, təhsilin bütün mərhələləri üçün kompüter texnologiyaları və proqram təminatları ilə tədris mühitinin formalaşdırılması istifadəçinin yaradıcılıq imkanlarının və sərbəstliyinin artmasına və daha yüksək nəticələr almasına imkan verir.

Ölkədə Azərbaycan dilinin dövlət dili statusunun qorunması, Azərbaycan dilini beynəlxalq aləmdə tanımaq üçün xarici vətəndaşlara dilin tədrisini təşkil etmək məqsədilə, ümumiyyətlə, Azərbaycan dilinin xarici dil kimi tədrisi ilə əlaqədar beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan və bu təcrübənin Azərbaycan dilinə uyğunlaşdırılaraq tətbiqi üçün aşağıdakı təkliflər verilmişdir:

1. Müasir Azərbaycan dilinin tədrisi iki istiqamətdə aparılmalıdır (Azərbaycan Respublikasının vətəndaşları və əcnəbi vətəndaşlar üçün);
2. Hər iki istiqamət üçün səviyyələr üzrə dörd bacarıq əsasında formalaşan tədris planı və bu tədris planına əsaslanan dərsliklərin və əlavə dərs vəsaitlərinin (audio, video, proqram təminatları və s.) hazırlanması;
3. Beynəlxalq standartlara əsaslanan yeni qiymətləndirmə meyarlarının işlənməsi (səviyyələr üzrə);
4. Müasir Azərbaycan dilinin səviyyələr üzrə imtahan sisteminin yaradılması (eyni zamanda əcnəbilər üçün “xarici dil kimi Azərbaycan dilindən imtahan testi”nin yaradılması);
5. Azərbaycan dili üzrə səviyyə imtahanından istifadə oluna biləcək sahələr barədə təkliflər:
  - xarici dillərdə təhsil alan şagirdlərin ali təhsil almaq üçün müraciəti zamanı;
  - dövlət idarələrinə işə qəbul zamanı;
  - radio və televiziyalara işə qəbul zamanı;
  - miqrantların Azərbaycanda təhsil almaq və ya yaşamaq üçün müraciəti zamanı.
6. Yuxarıdakı təklifləri reallaşdırmaq üçün İKT-nin dəstəyi ilə elektron bazanın yaradılması və eyni zamanda dil biliklərinə yiyələnməkdə yardımçı əlavə vəsaitlərin hazırlanması.

Bu işin yerinə yetirilməsi prosesində sistemli yanaşma, sistemli təhlil, müqayisə və ümumiləşdirmə metodlarından istifadə olunmuşdur. Təklif olunan yanaşmalar Azərbaycan dilinin tədrisi prosesində istifadə oluna bilər.

Ədəbiyyat

1. Xudiyev N. Azərbaycan ədəbi dil tarixi, I cild, 2012, 687 s.
2. Council of Europe. Common European Framework of References for Languages (CEFR), <http://www.coe.int/en/web/common-european-framework-reference-languages/history>
3. Wikipedia Free Encyclopedia: Common European Framework of Reference for Languages, en.wikipedia.org/wiki/Common_European_Framework_of_Reference_for_Languages
4. Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching, Assessment, 2001, 260 p.
5. Cambridge Assessment English, <http://www.cambridgeenglish.org/exams-and-tests/cefr>
6. Using the CEFR: Principles of Good Practice, october 2011, University of Cambridge, 41 p.
7. Common European Framework of References for Languages: Learning, Teaching, Assessment, Companion volume with new descriptors, 2018, 238 p.
8. Moonen M., Stoutjesdijk E., de Graaf R., Corda A. Implementing CEFR in secondary education: impact on FL teachers' educational and assessment practice // International Journal of Applied Linguistics, vol.23, no.2, 2013, pp. 226-246
9. IELTS, <http://www.ielts.org>
10. Wikipedia Free Encyclopedia: List of language proficiency tests, en.wikipedia.org/wiki/List_of_language_proficiency_tests
11. Azərbaycan Respublikasında Ümumi Təhsilin Konsepsiyası (Milli Kurikulum), 2006, <http://www.portal.edu.az/index.php?r=article/item&id=194&mid=5&lang=az>
12. “Azərbaycan dilinin elektron məkanda daha geniş istifadəsinin təmin edilməsi ilə bağlı bir sıra tədbirlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı, 17 iyul 2018, <http://www.president.az/articles/29492>
13. “Əcnəbilər üçün Azərbaycan dilinin elektron platforması”nın təsdiq edilməsi barədə Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin Sərəncamı, 10 sentyabr 2019, <http://www.cabmin.gov.az/az/documents/1>
14. Əsgərov M. Tarixi sərəncam işığında: “Əcnəbilər üçün Azərbaycan dili” lahiyəsi, 525-ci qəzet, 14 sentyabr 2018, http://www.525.az/site/?name=xeber&news_id=106107#gsc.tab=0
15. Wikipedia Free Encyclopedia: Educational technology, en.wikipedia.org/wiki/Educational_technology
16. Ghasemi B., Hashemi M., ICT: Newwave in English language learning/teaching // Procedia Social and Behavioral Sciences, 2011, 15, pp. 3098-3102
17. “Azərbaycan Respublikasında ümumtəhsil məktəblərinin informasiya və kommunikasiya texnologiyaları ilə təminat proqramı (2005-2007-ci illər)”, 21 avqust 2004-cü il, <http://www.edu.gov.az/az/page/83/601>

УДК 004:81

Мурадова Пирдас Г.

Институт Информационных Технологий НАНА, Баку, Азербайджан

pirdas.davudova@gmail.com

Некоторые подходы к оценке азербайджанского языка физических лиц с использованием информационно-коммуникационных технологий

В статье рассматриваются современное состояние и проблемы азербайджанского языка. Были проанализированы вопросы преподавания, изучения и оценки современного азербайджанского языка. Даны преимущества и роль ИКТ в адаптации азербайджанского языка к современным требованиям. В статье также обосновывается необходимость использования зарубежного опыта для преподавания азербайджанского языка. В результате исследования были предложены некоторые подходы к преподаванию, изучению и оценке азербайджанского языка с использованием общеевропейских компетенций владения иностранным языком, принятых Советом Европы и использующихся в более чем 40 странах.

Ключевые слова: обучение азербайджанскому языку, оценка, четыре языковых навыка, CEFR, ИКТ.

Pirdas H. Muradova

Institute of Information Technology of ANAS

pirdas.davudova@gmail.com

Some approaches to the assessment of Azerbaijani language skills of individuals using information and communication technologies

The article examines the current state and problems of the Azerbaijani language. Issues of teaching, learning and evaluation of modern Azerbaijani language were analyzed. Presented work also analyses the role and benefits of ICT in adopting the teaching of the Azerbaijani language in modern requirements. The necessity to use foreign experience to teach the Azerbaijani language is justified. As a result of the research, some approaches have suggested for teaching, learning and assessment of the Azerbaijani language by using “Common European Framework of Reference for Languages” which is the result of many years of study also accepted in European practice and translated and used in more than 40 countries.

Keywords: teaching, assessment of Azerbaijani language, 4 skills in language, CEFR, ICT.